

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. iij. Quomodo causa prima, & causa secunda coniungantur ad
operandum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](#)

162 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundū. Nihil esse potest determinatio sui ipsius: sed actio causa prima determinat ad individuum actionem causæ secundæ: ergo actio causa prima differt ab actione causa secundæ. Deinde si causa secunda subordinatur causa prima in agendo, & ab illa pendet, necesse est ut actio causa secunda pendaat ab actione causa prima: ergo est necesse ut distinguiatur.

Resp. actionem causæ secundæ determinari quidem formaliter ad individuum ab actione causa prima, sed non determinari effectuè. Id est, Deus determinat actionem causæ secundæ eo ipso, quod elicit hanc numero actionem, quam elicit etiam causa secunda de se omnino indifferens ad quodlibet individuum actionis. Ad argumentum ergo distinguo maiorem; nihil potest esse determinatio sui ipsius effectuè, concedo; formalis, nego. Deinde falsum est, quod actio causa secunda debet subordinari actioni causa prima, sicut causa secunda subordinatur causa prima; nam sufficit quod actio causa secunda subordinetur Dei omnipotentiæ, nec requiritur quod subordinetur actioni omnipotentiæ.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Si sit actio una Dei & creaturae, vel huc actio prius natura penderit à Deo, quam à causa secunda, vel prius pendet à causa secunda quam à Deo. Si prius à Deo: ergo concursus Dei determinat & necessitat voluntatem; si prius à causa secunda: ergo in illo priori natura causa secunda independenter à Deo agit.

Resp. distinguendam esse prioritatem temporis, prioritatem rationis, & prioritatem naturæ. Primo enim certum est, quod actio Dei non est prior tempore, quam actio creaturae; simul enim agunt amba causa. Secundo certum etiam est, quod nec actio Dei prius natura est à Deo, quam à creatura, nec prius à creatura, quam à Deo: quia cum sit eadem actio, non cauatur actio creaturae ab actione Dei. Actio itaque illa simul, tum tempore, tum natura prodit à causa prima, & à causa secunda, quia cum illa sint due causa partiales partialitate causa, non partialitate effectus, nulla carum potest agere, aut actionem inchoare sine consilio alterius; sicut constat, habitum supernaturalem, & potentiam ita simul agere, ut actus neque prius pendaat ab habitu quam à potentia, neque prius à potentia quam ab habitu. Vtrum vero prius ratione actio à causa prima prodeat, quam à causa secunda, dicetur sicut.

Quarta obiectio.

Obiicitur quartū. Id quo causa secunda determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est actualis concursus Dei: sed actio creaturae est id, quo causa secunda determinat causam primam ad exhibendum actualem concursum: ergo actio creaturae non est actualis concursus Dei. Maior evidens est, quia si concursus Dei determinaret Deum ad præbendum concursum actualem, Deus prius videret suum concursum futurum, quam veller illum esse futurum. Hæc est præcipua huius materiae difficultas, ut patet ex quarta sententia, ubi plenius illa dissoluetur. Nunc breuiter

Respondeo distinguendo maiorem; id quo causa secunda determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est realiter actualis concursus Dei, negatur; non est formaliter actuallis concursus Dei, conceditur: nam actio eadem prout est causa secunda, determinat causam primam ad eandem actionem, que sub alia formalitate à Deo erit. Sed hoc, ut vides, difficultissimum est, & longiori postea cebit explicatione.

A

SECTIO III.

Quomodo causa prima, & causa secunda coniungantur ad operandum.

Exposita existentiā, & quidditate concursus diuini, sequitur tertium caput, quod propositum, modus nimurum, quo Deus suum illum concursum exhibit: certum enim est, illum exhiberi nullo modo posse, nisi coniungantur simul ad operandum duas illæ causæ; cum enim illæ simul ad eandem actionem concurrent, oportet ut coniungantur ad operandum: non possunt autem coniungi nisi vel causa prima determinet causam secundam, vel causa secunda determinet primam.

Cum enim non causa conueniant, & per accidens ad eandem actionem, sed ex instituto, & per se, omnino necesse est, ut una determinet alteram, vel certè quod amba determinentur ab altera superiori; quod ultimum dici nullo modo potest, ut patet. Sequitur ergo, necesse omnino esse, ut vel causa prima determinet secundam, vel quod secunda determinet primam. Quod ut exponam clarissimè, statuendum mihi videtur primo, quod causa secunda, praesertim libera, determinet causam primam, non autem ab ea determinetur ad operandum. Secundò, ad quid determinet, siue utrum causa secunda determinet primam ad speciem & exercitum actus. Tertiò, utrum determinatio ad individuum sit à causa prima. Quartò, quale sit Dei decretum concurrendi cum causis liberis. Quintò, quomodo, & per quid causa secunda libera determinet causam primam. In quibus expoundis si faterem copiosior, dandum grauitati & obscuritati difficultatis.

S. I.

Vtrum causa secunda determinet causam primam ad concurrendum; an vero causa prima determinet secundam ad operandum.

DE solo huc loquor generali & naturali concursu Dei ad actus naturales causæ secundæ, de axillis autem gratiæ diuinæ ad opera supernaturalia, ad qua Deus sine dubio præuenit voluntatem, illamque specialiter comitatur à principio usque ad finem: de illo (inquit) gratiæ concursu, nullam huc ponere disputationem, cum sciam quid Cathedra Petri prohibuerit, & quid philosophicum institutum postulet; cuius fines intra solam naturam descripti sunt, & extra quos egredi alienum esset ab instituto.

Dico primò. Causa secunda ita determinat causam primam ad præbendum concursum generalem ad omnes actus naturales, ut causa prima nullo modo determinet secundam ad operandum.

Hanc assertionem ut solidè demonstrem, necesse in primis est declarare, quid dicant Authores illi, qui censent causam primam concurrendo sic coniungi causa secundæ, tum necessariæ, tum liberae, ut tota determinatio ad operandum sit à causa prima. Ad quod

Observa, tria esse quibus tota continetur aduersariorum sententia, quæ assertit causam secundam impelli, moneri, determinari ad opus à causa prima. Docent enim primò, determinationem illam, & motionem dari, aut negari causis secundis ex sola Dei voluntate antecedenter ad omnem cognitionem & consensum creaturarum, adeò ut voluntas

status quoⁿ stionis.

Assertio.

Explicitio contrarie sententie.

Quæst. IV. Sect. III. de Concursu diuino. 163

Iunctas creatae non possit efficiere ut illa determinatio sit, vel non sit, cum prior sit omni actu illius voluntatis. Secundò docent, illam esse huiusmodi, ut postquam semel est praesens, implicet omnino ut agat. Tertiò volunt, necessitatem huius determinationis oriri ex intrinseca & essentiali subordinatione causa secunda cuiuslibet ad causam primam; atque ita voluntatem, siue male agat, siue bene, semper determinatur, & impelli ad operandum. Ita censem grauissimi multi Doctores ex recentiori schola S. Thomæ, contra quos

Prima ratio ex autoritate. Prima demonstratio sit ex multiplici autoritate. Ut autem eloquia Scripturarum, decreta Conciliorum, suffragia Patrum, quæ ad hanc rem sunt innumera, & clarissima, prætermittam, quia præscriptos, vi dixi, fines naturalis Philosophia non egreditur,

Plura testimonia S. Thomæ. Primum sit, & clarissimum testimonium S. Thomæ, cuius doctrina ac omnibus principiis repugnat assertere, quod causa prima determinet causam secundam ad operaendum: quod manifestè sic demonstro. Qui ponunt determinationem actus creaturæ esse à causa prima, volunt primò concussum Dei esse aliquam entitatem realem à Deo productam in causa secunda, priusquam illa suam effundat operationem; hoc autem aperte negat S. Doctor opusculo 9. q. 3. & quæst. 22. de veritate, art. 8. & prima secunda, quæst. 49. art. 4. & quæst. 50. art. 5.

Secundò negant, quod causa secunda determinet primam, quod tamen expressè habetur lib. 3. contra Genes. c. 66. n. 5. vbi ait S. Doctor, causas secundas esse quasi particantes, & determinantes actionem primi agentis. Quæst. 1. de potentia, art. 4. ad tertium: Dicendum, inquit, quod licet causa prima maxime influat in effectum, tamen eius influentia per causam proximam specificatur & determinatur. Idem afferit q. 5. de veritate, art. 9. ad 10.

Tertiò negant, quod voluntas se ipsam determinet ad agendum: S. verd Thomas semper hoc assertueratissime affirmit quæst. 22. de veritate, art. 5. ad 5. Hoc est (inquit) proprium voluntatis, ut voluntas est, quod sit dominus suorum actuum. Et de potentia, q. 9. art. 1. ad 3. Sola substantia rationales habent dominium sui actus, itaque in ipsis est agere, & non agere. Et primo secunda, q. 9. art. 6. ad 3. Homo per rationem determinatus ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonum, vel apparet bonum. Et in 2. dist. 2. quæst. 1. art. 1. ad 3. post allatum discriben causam necessariæ & liberæ, sic addit: Sed tamen determinatio actionis, & finis in potestate liberæ arbitrij constituitur, unde remaneat sibi dominium sui actus. Et dist. 28. q. 1. art. 1. Non esset (inquit) homo liberæ arbitrii, nisi ad eum determinatio sui operis pertinere, ut ex proprio iudicio eligeret hoc aut illud. Et dist. 39. q. 1. art. 1. Ipsa autem potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura, sed quod determinare exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate. Certe quid dici possit clarius, non video. Mitto plura, & sanè innumera.

Quartò afferit sententia quam impugno, causam secundam liberam ab extrinseco sic determinari antecedenter, ut posita ea determinatione, voluntas non possit non agere; hoc autem negat S. Thomas frequentissime, v. g. q. 24. de Veritate, art. 1. ad 14. Non oportet (inquit) quod humana mente sint determinata ad aliquos effectus, sed respectu multorum efficaciam habent, ratione cuius conuenit ei libertas. Et quæst. 2. art. 6. Ex hoc dictum, aliquid esse necessarium, quod est immutabiliter determinatum ad unum. Et quæst. 2. de potentia, art. 3. Voluntas in quantum voluntas est, cum sit libera, se habet ad virum liberum; potest

A enim agere, & non agere; sic vel sic agere; velle, non velle. In secundum dist. 28. quæst. 1. art. 2. ad quartum, ait, Naturalia necessarii agere, non libera; quia homo habens virtutem pro eo est non nisi. Et quæst. 6. de malo, art. unico, ait, dispositionem non subiacentem voluntati, mouere ex necessitate, non que potest remoueri. Denique prima secunda, quæst. 10. art. 4. Quia (inquit) voluntas est actuum principium, non determinationum ad unum, sic Deus ipsum mouet, quid non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus eius contingens, & non necessarius. Cetera si perserquas infinitus sim.

Quintò contendunt aduersarij, voluntatem creatam determinari etiam ad actuū malum: contrarium clariss trudit S. Doctor, quād si radiis solitibus exscriptisset, v. g. in secundum, dist. 37. q. 1. art. 2. art. 1. ad primum. Prima secunda, quæst. 8. art. 1. Nihil potest (inquit) direcere esse causa peccati, nisi quod potest mouere voluntatem ad egendum. Si Deus voluntatem peccantem determinat, mouet eam ad agendum: ergo ex mente S. Thomæ Deus erit causa peccati. Alia prætermitto; satis hac sint, ut videas quād clavis negat S. Thomas id quod noui eius discipuli tam certè afferunt.

Secundum vero est testimoniū ex antiquioribus, & grauioribus Thomistis, quos manifeste constat negasse determinationem cause secundæ à causa prima concurrentē; sic enim omnino docent Aegid. Rom. ix. 2. dist. 1. q. 2. art. 6. & dist. 25. quæst. 1. art. 3. Paludan. in 3. dist. 18. art. 1. 2. 3. Herrenus quodlib. 1. q. 1. art. 1. Capreolus in primū dist. 1. q. 2. art. 1. & quæst. 3. art. 3. & dist. 38. q. 1. art. 1. 2. 5. Dz̄za in 2. dist. 24. quæst. unica; art. 3. & 4. & dist. 25. quæst. unica; art. 3. Contradictio prima secunda, quæst. 1. art. 2. & q. 6. art. 2. Caicetus 1. p. q. 14. art. 13. & q. 22. art. 4. & quæst. 41. art. 2. & prima secunda, quæst. 9. art. 4. Ferrariensis lib. 1. contra Genes. c. 67. 81. 82. 88. & lib. 3. c. 56. Dominicus Soto lib. 1. de natura & gratia, c. 15. & 16. Viguierius, Hôlœot, & plures alij.

Terrium testimonium sit suffragium commune Scholasticorum, quorum Catalogum dabunt Suarez lib. 3. de gratia, c. 35. Ruiz de voluntate Dei, q. 49. Illi autem sunt Albertus Magnus 1. pars, q. 67. membro 5. vbi docet causas secundas liberas gubernati à prouidentia secundum concessionem, cui siccè restitutus. Alexand. Alensis 1. p. q. 26. membro 4. art. 3. & siccè alibi. Bonau. in 2. dist. 22. quæst. 1. art. unico, q. 1. & 2. Scotus in 4. dist. 1. q. 1. ad 4. Guillelmus Parisiensis 1. p. tract. de viris. Valdenis lib. 1. doctrinalis, a. c. 21. ad 30. Dionylius Cisterciensis in 2. q. 2. & siccè alibi. Argentina, Carthusianus, Augustinus, Armacanus 100 lib. 16. quæstionum Armentorum.

Denique recentiorum omnium Doctorum eadem vox est; defendant enim quod voluntas libera determinat scipiam, Franciscus Victoria, Petrus Soto, Roffensis, Ruardus, Driedo, Vega, Castro, Stephanus, Cardinalis Coitarenus, Ioannes Coelestis, Ioannes Medina, Corduba, Camerarius, Catharinus. Quæ communis Doctorum confensio, quamvis sola esset, sufficeret sanè ad persuadendam veritatem sententiae quam proposui.

Quartum denique testimonium sit consensus Philosophorum, etiam Ethnicon, præsertim Platonis & Aristotelis. Et primò quidem de Platone luculentissimum suffragium est Nemesis lib. de bono, c. 38. Omnis (inquit) Platonis oratio eō pertinet, ut electiones, & alias actiones ex electione in potestate nostra esse ostendat. Idem ex Platone refert Theodoretus contra Græcos, Iustinus in Apolog. ad Antonium, Clemens Alexand. lib. 5. Strom. c. 7.

Alcinous c. 19. Platonicos addere hīc non lubet, omniūd insignes in eo genere; reliquis præcellunt Philo lib. quod Deus sit immutabilis, Plotinus enneade 3. lib. 1. 2. 3., enneade 6. lib. 8. c. 1. Maximus Tyrius disserit 15. n. 49. locum clarissimum Porphyrij affecti S. Cyrilus lib. 3. contra Iulianum.

Aristotelis insignia sane sunt testimonia: tertio Ethic. c. 5. Natura (inquit) in potestate virtutes omnes, & virtus collocantur; quibus enim in rebus in nostra si-
tum est potestate agere, & non agere, & in quibus non
agere, in his etiam agere. Idem habetur lib. 1. de inter-
pretat. c. 8. & 9. Metaphys. texu 10. vbi ostendit po-
tentias rationales esse ad opposita: Quæ quidem
(inquit) cum ratione contrariorum sunt; quæ irrationa-
les, unius. Et lib. 2. Eudemiorum, 6. 7. & 1. Morali-
um, c. 10. Eius discipulos non refero, quorum una
vox est, voluntatem dominam esse suorum actuum.
Pulchra ex Alexandre referunt Eusebius lib. 6. pra-
parat. c. 7. Cyrus lib. 3. in Iulianum, ad text. 1. Im-
merit ergo Philosophum trahere aduersarij con-
natur in suas partes, quia s' p. 7. & 8. Phys. dicit,
omne quod mouetur ab alio moueri: ex quo con-
cludit, necessarium dari primum aliquem Motorem
immobilem. Immerit (inquam) quia non id dicit
Philosophus, quod existimat esse necessariam actuali-
ment motionem ab extrinseco, cum id in omnibus
animalibus sit manifestè falsum; sed nomine motus
intelligit primam productionem, & conservatio-
nem. Omne (inquit) quod mouetur, necessarium produci
debet, & conservari ab alio primo mouente; quod
cum sit immutabile, non potuit ab alio produci. Exem-
plum autem baculi quod adducit, non debuit in
omnibus esse simile. Ex quo tam multiplici testi-
monio liquet (opinor) quam sit tuta, & indubitate
sententia, quam proposui.

Definitio li-
bertatis.

Secunda ratio est, quia si causa prima determina-
nat causam secundam ad operandum, etiam eam,
quæ libera est, nulla proſus voluntati creatæ liber-
tas relinquitur, tum remota, tum proxima; id est
nullus est in voluntate visus libertatis, adeò ut vol-
untas nunquam expedita sit proximè ad agen-
dum, nec unquam agat liberè. Quod argumentum
vixit efficaciter citati nuper Doctores, & à nobis
videtur 1. parte, & prima secunda clarissimè de-
monstratum.

Prima pro-
batio.

Primo quia omnis necessitas orta ex necessitate
antecedente violat libertatem: si Deus concu-
rreto determinat causam secundam, necessitas illa
lam antecedenter: ergo violat libertatem. Maior
probatur, quia datur aliqua necessitas contraria li-
bertati; nam libertas propriè dicta illa est, quæ op-
ponitur necessitatib; necessitas consequens non
tollit libertatem, vt patet, sed eam supponit: ergo
se la est necessitas antecedens, quæ destruit libe-
ratem. Deinde, quod ponitur in voluntate indepen-
denter à voluntate, facitque ita illam agere, vt non
possit non agere, tollit indifferentiæ & dominium
voluntatis in suum actum, quæ tota libertas est:
necessitas antecedens facit voluntatem agere, & po-
nitur independenter à voluntate: ergo violat li-
bertatem. Præterea certum est apud omnes Diale-
ticos, quod quoties antecedens est necessarium,
consequens non potest esse contingens: vnde ar-
gumentor. Quoties antecedens non pendet à libe-
rato arbitrio, neque penderet etiam consequens: con-
cursus necessitatis & determinans non pendet à libe-
rato arbitrio: ergo nec ab eo penderet actus qui ex
eo sequitur. Potestque confirmari efficaciter in his
exemplis. Amentia, pueritia, amor beatificus idèo
tantum impediunt usum libertatis, quia sunt impe-
dimenta, quæ voluntas remouere non potest, neque

A simul cum illis in sensu composito non operati:
necessitas antecedens illud idem habet: ergo illa
eripit libertatem.

Iam verò minor primi argumenti, quæ erat,
quod si Deus concursu suo determinat voluntatem
creatam, imponit illi necessitatem antecedentem,
nullà eget probatione; necessitas enim antece-
dens illa est, quæ oritur ex suppositione antecedente,
id est, ex suppositione, quæ facit ut voluntas sagas,
& ponitur independenter ab omni actu voluntatis:
determinatio primæ causæ concurrentis facit ut
voluntas agat, & ponitur independenter à volun-
tate: ergo illa facit necessitatem antecedentem.

Secundò argumentor ex ipsa natura & definitio-
ne libertatis, quæ definitur, Potestas agendi & non
agendi, positis, id est, statibus omnibus, quæ ad agendum
sunt prærequisita; hoc enim est per quod potentia
libera differt à potentia non libera, quæ sicut possit
non agere quando non adsum ea quæ ad agendum ne-
cessaria sunt, positis tamen illis non potest non agere,
vt saepe alibi demonstrauit. Ex quo formatur facilis
demonstratio.

Ex definitio-
ne libertatis.
Billa potentia non est libera, quæ non habet po-
testatem agendi, & non agendi positis omnibus re-
quisitis ad operandum in sensu composito; quia, &
dixi, nulla est potentia necessaria, quæ sublatis re-
quisitis ad agendum, seu in sensu diuiso, non possit
non agere: sed si causa prima determinat causam
secundam præbendo ei concursum, causa secunda
positis omnibus ad agendum prærequisitis in sensu
composito, cum illis non potest non agere; nam
ille concursus Dei est unum ex prærequisitis ad
agendum: ergo causa secunda non est unquam
proximè libera, & indifferens ad agendum, vel non
agendum. Inde certum est quod esse liberum, est ha-
bere dominium sui actus, vt saepe dixi; si autem
Deus concursu suo determinat voluntatem, illa non
habet dominium sui actus: quod probo. Habere
dominium sui actus, est illum elicere si velit, & non
elicere si velit, vel etiam contrarium elicere: sed
si voluntas à Deo determinatur, non potest ita dis-
ponere de suis actibus, vt illos eliciat, si velit; & si
velit, non eliciat, vel etiam contrarios eliciat; quod
enim sic alligatur ad unum actum, vt non possit il-
lum non elicer, non haber potestatem disponendi
de pluribus: ergo si voluntas determinatur à Deo,
manifestum est, quod illa non est domina sui actus.

C Denique manifestum est quod voluntas, si à Deo
concursu determinatur, nec habet libertatem
proximam contrarietatis, id est ad amandum prox-
imum, vel ad eum odio habendum; sic enim habet
determinationem concursus ad odio habendum, v.g.
vt concursus nullo modo sit ei paratus ad eum
amandum. Neque habet proximam libertatem con-
tradicitionis, id est ad omittendum actum, vel ad
eum ponendum; tunc enim non omittit libe-
rum actum v. g. amoris, quando nullo modo potest il-
lum ponere: sed quoties voluntas omittit actum,
nullo modo potest eum ponere, quia quoties volun-
tas omittit actum amoris, non habet determinatio-
nem causa primæ ad eum ponendum; si enim
eam haberet, ponet actum: sed sine tali determi-
natione non potest ponere actum amoris: ergo
voluntas non potest ponere, quoties illum omittit.
Sed neque potest illum omittere quoties elicit, quia
sic illam determinat concursus, vt non possit illum
resuere. Nil ergo est reliquum libertatis, si deter-
minatio cause secunda à Deo est.

E Prima & solemnis aduersariorum euasio est, quod
voluntas posito concursu determinante, potest qui-
dem non operari, vel etiam contrarium operari, in
sensu

Euasio de
teniu com-
poſitu &
diuiso.

Quæst. IV. Sect. III. de Concurso diuino. 165

sensu diviso; quamvis non possit non operari in sensu composito. Sensus autem compositum & diuisum sic explicant. Voluntas (inquit) determinata non potest non operari, id est quamdiu haber determinationem; sed potest non operari in sensu diuiso, id est si auferatur concursus determinans.

Sed contra sic insto. Ut voluntas sit proximè libera, debet posse agere & non agere, stantibus omnibus prærequisitis ad agendum in sensu composito, & non tantum in sensu diuiso, alioquin, ut se p dixi, nulla est causa necessaria, que non agat libere; nam ignis sublato concurso Dei determinante, tam potest non agere, quam voluntas hominis: ergo tam est liber. Deinde argumentor. Tunc tantum sensus compositus, seu suppositio præsens non violat libertatem, quando ponitur dependenter à voluntate, qua potest illum impeditre; quando autem ponitur independenter à voluntate, qua non potest illum impeditre, toties violat libertatem, & vocatur sensus compositus, seu suppositio antecedens: sed concursus determinans positus in voluntate, facit sensum compositum independentem à voluntate: ergo tollit libertatem. Minor admittitur ab aduersariis. Probatur maior. Aliquis sensus compositus, seu suppositio præsens, violat libertatem; sed ille non potest esse alius sensus compositus, quam is, qui est independens à voluntate: ergo sensus compositus positus independenter à voluntate, violat libertatem. Probatur maior. Si suppositio illa qua aufer potest non agendi in sensu composito, non violat libertatem, cæcus liber est ad videndum; ille qui detinetur in vinculis, liber est ad currendum; beatus liber est ad peccandum; amens & puer liberi sunt ad agendum bene aut male; quia pater illas esse suppositiones, quibus sublati, habetur potestas agendi; si enim amouetur cæcitas à cæco, videbit; si tollatur à beato visio Dei, poterit peccare; si vinclo soluantur vincula, & carcere aperiatur, poterit currere: ergo est manifestum, quod quoties suppositio independens à voluntate tollit in sensu composito potest non agendi, violat libertatem, quamvis eam potestatem relinquit in sensu diuiso. Et sanè manifestum est, quod aliqua suppositio præsens potest affere voluntati necessitatem contraria libetati: Deus v. g. potest cogere ad aliquid voluntatem; cogit v. g. damnatos ut sint in inferis; homo damnatus ad furcam, cogitur mori; sed nihil potest affere necessitatem, nisi sit in sensu composito; quod enim positum non est, non potest affere necessitatem: ergo necessitas in sensu composito tollit libertatem.

Altera euasio alter explicat sensum compositum & diuisum. Voluntas (inquit) in sensu composito non potest non agere, neque aliud agere, sed tantum in sensu diuiso, id est non potest actio contraria, vel non actio componi, & iungi cum concurso determinante; sed tamen voluntas retinet semper potentiam ad non actum, vel ad actum contrarium; sive suppositio antecedens non destruit potentiam agendi, & non agendi, quamvis impedit actionem, & non actionem: sicut duas actiones contrariae non possunt esse simul, & tamen voluntas habet simul potentiam ad actiones contrarias; similiter enim voluntas posito concurso habet similitatem potentie, sed non habet potentiam similitatis, id est ad opposita simul habenda.

Sed contra. Voluntas qua habet concursum determinantem in sensu composito, eodem modo se habet, quo voluntas beati habentis Dei visionem;

A quo potentia motrix hominis virhet; quo voluntas pueri, aut amentis: sed in illis omnibus potentia non est proximè libera: ergo neque proximè libera est voluntas determinata. Probatur maior; nam voluntas Beati v. g. quamvis propter visionem non possit carere actu amoris, habet tamen potentiam ad amandum, vel non amandum; id est, quamvis non habeat potestatem similitatis, habet tamen similitatem potentie: sed voluntas determinata per concursum non habet potentiam similitatis, sed tantum similitatem potentie: ergo eodem modo se habet. Vnde iterum argumentor. Ut aliqua potentia sit proximè libera, non sufficit ut habeat similitatem potentie, sed exigitur ut habeat potentiam similitatis; non sufficit quod habeat entitatem potentie agendi & non agendi, sed debeat habere antecedenter potentiam similitatis; non quidem copulativè, ut patet, quia non potest agere simul, & non agere; implicat enim ut iungat actu cum non actu; sed disjunctivè, ita ut possit agere si velit, vel non agere si velit; alioquin in omnibus exemplis qua attuli, potentia esset proximè expedita: sed voluntas habens concursum non habet disjunctivè potentiam similitatis: ergo non est proximè libera.

Dices. Voluntas habens amorem in sensu composito, non potest habere carentiam amoris: ergo libertas non exigit potentiam similitatis.

Resp. dixisse me sepius, quod sensus compositus positus dependenter à libertate, non tollit libertatem, sed eam supponit; vnde concessio antecedente, distinguo consequentiam; ergo libertas non exigit potentiam similitatis, consequentem, concedo; antecedentem, nego.

Tertia ratio est, quia si causa secunda propter dependentiam & subordinationem essentiali ad causam primam debet determinari à causa prima, neque sine illa determinatione potest erumpere in ullum actum; certè necessarè sequitur, quod Deus est verè ac propriè causa, & author peccati cuiuslibet, non tantum secundum materiale, sed etiam secundum ipsum formale peccati. Sed hoc in Theologia plenè (ut arbitror) demonstratum træct. 1 dis. 5. non vrgebo pluribus, hanc vnam rationem omnino claram hic addens. Tunc determinatur voluntas ad malitiam formalem peccati, quando determinatur ad aliquid, quo posito invenitibilis homini est malitia formalis: sed si voluntas determinetur ad id, à quo hic & nunc inseparabilis est malitia, determinatur ad aliquid, quo posito invenitibilis illi est malitia: ergo determinatur ad malitiam formalem. Probatur maior. Malitia formalis vel est aliquid priuatuum, vel est positiva formalitas: sed voluntas non potest determinari ad illud priuatuum, aut ad formalitatem, nisi quatenus determinatur ad id à quo inseparabiliter resultat: ergo si voluntas determinatur ad materiale, ex quo resultat priuatio, vel formalitas, determinatur etiam ad formale.

Confirmatur clarissimo exemplo. Sit Iudas in statu, in quo deliberat, an prodicurus sit Christum, an non: Deus ex sua sola voluntate determinat illum ad prodictionem, potius quam ad non prodictionem; potius ad malum, quam ad bonum; non ut implet munus causæ primæ, nam & quæ illud impleret, si determinaret ad bonum. Tunc ostendo manifestè, quod Deus Iudam determinat ad malitiam. Si quando Deus Iudam determinauit ad materiale peccati, non determinaret ad formale, Iudas se ipsum ad illud determinaret: sed posito quod Iudas determinatus fuerit ad materiale, à quo inseparabilis

166 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

parabilis est malitia, & quo posito, malitia illi est inequabilis, non se determinat: quod probo. Iudas non se determinat ad id quod non est in eius electione ut sit, vel non sit: sed posito quod Iudas sit determinatus ad aliquid, quo posito non potest vitare malitiam, non est in eius electione ut sit, vel non sit malitia: ergo Iudas determinatus ad materiale peccati, non se determinat ad formale.

Alia plura possem addere, quæ sequuntur incommoda, & absurdia ex sententia, quam impugno; quæ tamen quia spētare videntur ad Theologiam, prorsus hīc omitto, quia solum hīc spētō Dei concursum naturalem: de auxiliis gratiæ planè abstineo dicere.

Dicitur
Prima obiectio ex multis testimoniis S. Thomæ.

Obiiciuntur primò aliqua testimonia S. Thomæ. Primiò enim (vt supra monui) dicit S. Doctor, *causas secundas moueri à prima*; imò negat illas agere nisi ab ea motas. Vbi præiuia concursus videtur indicari. Secundò ait, *causas secundas ad agendum applicari, & inclinari*. Tertiò ait, *esse in Deo ideas præfinites & prædeterminantes*. Quartò ponit quæst. 3. de potentia, art. 7. duplē virtutem in potentia creatæ, vnam firmam & permanentem; alteram transuentem; quæ ultima virtus esse non potest aliud, quām præmotio voluntatis à Deo. Denique Deum vocat causam primam: non est autem causa prima, si non determinat, sed determinatur.

Resp. In nullo ex huiusmodi testimoniis significari determinationem causæ secundæ à prima. Dicit S. D. causas secundas moueri à prima eo modo, quo dicitur grauia & levia moueri à generante, quia virtutem ab eo mouendi acceperunt; in quo etiam sensu negat illas agere nisi motas. Vbi etiam sepiissimè significat actus indeliberatos voluntatis libera, quorum principium est sine dubio causa prima, ne detur progressus in infinitum. Vnde dicit sepe Philosophus, illos esse à bona fortuna. In eodem sensu dicit S. Doctor, causas secundas inclinari ad agendum, & applicari, quatenus accipiunt ab eo virtutes naturales, per quas inclinantur & applicantur. Ponit etiam in Deo ideas præfinites, & prædeterminantes actiones omnes creaturarum, etiam liberarū, postquam vidit illas futuras sub conditione; tunc enim sine vlo libertatis dispensio prædefinit illas fo maliter absolute, non tamen sine conditione aliqua virtuali, vt exposui prima parte. Meritò etiam statuit duplē potentiam in causa creatæ, vnam quæ intrinseca sit, & innata; alteram quæ sit transiens, & extrinseca tantum, vbi significatur solum Dei omnipotentia parata præbere concursum simultaneum. Denique nihil mirum est, Deum causam vocati primam, quia eius virtus vniuersalis est, & ad omnes effectus sic necessaria, vt nulla causa sine illo cooperante possit exercere suam virtutem, sed sint inertes omnes, & emortuæ sine Deo.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. A causa indeterminata & indifferente implicat oriri effectum determinatum; determinatum enim & indeterminatum opponuntur contradictori: omnis causa libera est indifferens, nisi aliunde determinetur: ergo à causa secunda libera non potest oriri certus effectus & determinatus, nisi Deus ad illum determinet. Deinde quando aliquis effectus determinatus prodit ab aliqua causa, debet reddi ratio cur ille potius effectus prodeat, quām aliis: sed si prodeat à causa indifferente, non poterit assignari villa ratio: ergo non potest illius effectus prodire à causa indifferente, nisi Deus illum determinet.

Resp. primò quidem, eodem planè argumento probari posse, quod Deus debet ab extrinseco agen-

A te determinari, cùm sit maximè liber, & indifferens ad ageandum, aut non agendum. Vnde

Resp. secundò, quod à causa indifferente actiū potest effectus prodire determinatus, quia illa causa dicitur actiū indifferens, quæ vim habet se determinandi ad opposita; vnde mirum non est, quod ab ea prodeat effectus determinatus. A causa vero indifferente, quæ vim non habet se determinandi, certum est non posse oriri effectum determinatum, nisi ab extrinseco illa determinetur. In causa igitur libera se ipsam determinante redditur ratio cur hic actus prodeat ab ea nunc potius, quām aliis, quia illa causa cùm sit domina suorum actuum, cùm posset se non determinare ad hunc actum, liberè tamen ad illum se determinauit; nec enim reddi potest alia ratio, quare voluntas velit, nisi quia vult.

B Obiicitur tertio: Necessitas ex suppositione non Tertia obiectio. contraria libertati; determinatio Dei concurrit necessest tantum est ex suppositione, qualem facit Dei præscientia, & prædefinition: ergo illa determinatio non tollit libertatem.

C Resp. distinguendo maiorem; necessitas ex suppositione consequenti, id est quæ causat libere à voluntate, atque adē sequitur eius determinationem, non est contraria libertati, concedo; necessitas ex suppositione antecedente, quæ videlicet causat actum voluntatis, & eum non supponit, non est contraria libertati, nego: si enim certum est, quod aliqua necessitas tollit libertatem, certè illa debet esse aliqua suppositione; nam id quod non supponitur esse, non tollit libertatem; determinatio autem illa voluntatis antecedens est, & non causatur ab vlo actu voluntatis, ideo illa prorsus exscindit omnem vim libertatis. Scio alia multa proferri ab aduersariis, quæ sanè vmbram difficultatis non habent, vt cùm aiunt solam causam vniuersalissimam posse producere vniuersalissimum effectum, id est esse existentia; solam causam summè actualē posse producere posse ultimam actualitatem, seu existentiam. Sed hæc, & alia huiusmodi absolute negari debent, fequeretur enim ex iis, nullam causam secundam habere virtutem agendi.

§. II.

D Vtrum causa secunda determinet causam primam ad speciem, & ad exercitum actus.

E Dico primò, causas secundas, tum necessarias, tum liberas determinare obiectiū causam primam ad speciem, & ad individuum actus, non absolute, sed supposito eius decreto aeterno de concursu causis secundis præbendo, quoties illum exigent.

Obserua primò, duobus modis posse vnam causam determinari ab alia, primò effectiū, secundò obiectiū. Determinare causam aliquam effectiū, est producere aliquid in ipsa causa, quod illum trahat ad opus, vt artifex effectiū determinat securim ad scindendum lignum, imprimens illi motum. Determinare obiectiū causam aliquam, est ostendere illi aliquid, quo viso statim liberè se applicet ad id, ad quod decreuit se applicare; vt cùm pauper, cui decreuerat subuenire, ostendit mihi suam indigentiam, determinat me ad faciendam illi nunc eleemosynam, quam alioquin non facerem. Certum est non posse Deum effectiū à causa secunda determinari; nihil enim in ipso Deo produci potest; sed determinare illum creatura potest ostendendo ipsi suam necessitatem, & exigentiam, cui Deus semper decreuit subuenire. Hoc est determinare obiectiū.

Obserua

Quæst. IV. Sect. III. de Concurso diuino. 167

Determinatio
ad ipsam.

Ad exerci-
tum.
Ad indi-
viduum.

Obserua secundum, determinationem aliam esse quoad speciem, aliam quoad exercitum, aliam quoad individuum. Determinare influxum secundum speciem, est efficere ut influxus tendat ad effectum talis speciei, non alterius, v. g. ut ignis producatur, non aqua. Determinare secundum exercitum, est efficere ut effectus nunc potius producatur, quam ante. Determinare ad individuum, est facere ut influxus tendat ad hunc numero effectum potius quam ad alium eiusdem speciei; v. g. quod producatur ignis A, potius quam ignis B. His positis,

Dixi causam primam determinari obiectiuè à causa secunda quoad speciem & exercitum, non quod causa secunda determinet absolute voluntatem Dei ad dandum huc & nunc talem concursum in specie; sic enim Deus se voluntariè determinans, cum sit liber; sed quia est obiectiuè ratio postulans in tali tempore concursum huius speciei, & non alterius, quem Deus non potest negare posita voluntate, quam ab eterno habuit subueniendi necessitatibus causarum secundorum.

Prima pars de determinatione ad speciem actus manifesta est primum pro causis necessariis, quia illæ sunt ex sua natura determinatae ad unum, neque possunt ad alios effectus excurrere: v. g. ignis ex sua natura determinatus est ad producendum ignem, non aquam; ideoque natura ignis est tota ratio cui Deus cum igne potius ignem producat, quam aquam: ergo causa naturales determinant Deum ad speciem actus; ideo propterea Deus praebet concursum ad effectum talis speciei, & non alterius, quia causa secunda petit concursum talis speciei, non alterius; eamque suam indigentiam obicit Deo. Deinde pro causis liberas hoc etiam patet, quia libertas contrarietas sita in eo est, quod voluntas se ipsum determinat ad actum talis speciei, & non alterius, v. g. ad amorem potius, quam ad odium: sed non potest determinare se ipsum ad speciem, quin etiam determinet Deum obiectiuè; si enim voluntas determinat se ipsum ad amorem, & non ad odium, ratio cui Deus concurrit ad amorem erit exigentia & determinatio causa secunde, non autem determinatio Dei: ergo causa secunda libera Deum determinat ad speciem.

Et hoc unum volvere omnes illi Doctores qui dicunt, concursum, quem Deus præbet, esse indifferente ex eo, quod non tendat nisi ad rationes generales entis; sic enim docent Molina, & Ruiz numeri citati; non enim intelligunt, quo à Deo producantur sola rationes genericæ, creatura vero producat rationes specificas, que nihil dici possit absurdius; quia cùm rationes specificæ sint entia per participationem, debent produci à Deo; & cùm identificantur cum rationibus genericis, certè produci una non potest sine altera. Volunt igitur tantum illi Doctores, concursum Dei esse indifferente, quia quamvis totus effectus secundum omnes gradus sit à Deo, Deus tamen à causa secunda determinatur ad speciem actus: ratio enim cur eff. eius sit in tali specie, est determinatio creaturæ, non autem Dei determinatio; ideoque formaliter eius concursum est indifferens, & tendit ad solas rationes entis superiores, quamvis realiter ad omnes tendat, cùm eius concursum sit ipse concursum creaturæ.

Secunda pars de determinatione ad exercitum non est minus evidens, primum pro causis necessariis, quia illæ positis omnibus requisitis ad agendum, ita determinantur sicut ex sua natura, vt non possint non agere: ergo illæ non determinantur à Deo, sed Deum determinant.

Secundum pro causis liberas probata est in sape-

A priori assertione, vbi probatum est, causam secundam non determinari à prima: ego causa secunda determinat causam primam, quia scilicet aliqui tota excinderetur libertas & indifferentia voluntatis; libertas enim contradictionis est indeterminatio ad agendum, & non agendum, & determinatio voluntatis per se ipsam, quod alibi sapientia demonstratum est. Voluntas ergo determinat seipsum ad exercitum actus, & ad illud Deum determinat. Vide ibi dicta.

Obicitur primum. Si causa secunda Deum determinat, sequitur Deum in agendo pendere à creatura, quod nemo dicere audebit. Probatur tamen, quia si verum est dicere: Idem Deus operatur, quia causa secunda operatur; verum est dicere, quod Deus pendet à creatura: sed si causa secunda Deum determinat, verum est idem Deus operari, quia causa secunda operatur: ergo verum est quod Deus in operando pendet à creatura. Deinde si causa secunda determinaret à Deo, causa secunda penderet à Deo in operando: ergo si causa prima determinaret à causa secunda, certè pendet à causa secunda.

Resp. negando sequi, quod si Deus determinaret obiectiuè, supposito suo decreto, penderet à causa secunda in operando, sine illa enim operari posset si vellet; & si nollet operari, non operaretur: si ergo ab aliquo penderet, à suo penderet decreto, non à creatura; nam licet Deus exigentiam sequatur creaturarum in operando, posset tamen ea negligenter operari quilibet aliud. Quod autem hoc nolit, non propterea dépendet à creaturis in operando, sed tantum propter immensam suam liberalitatem decrevit earum sequi exigentiam. Ad argumentum negatur prima illa maior; si verum est, Deum idem operari, quia creatura operatur, verum est quod Deus in operando pendet à causa secunda. Hoc (inquam) nego, quia Deus obiectiuè solum determinatur, & supposito decreto suo. Si causa secunda determinaret à Deo, penderet ab eo, quia determinaret effectiuè, non obiectiuè.

Obicitur secundum. Si causa secunda seipsum determinat, & causam primam, debet causa secunda dici primum principium sui actus: sequitur etiam quod causa prima subest, causa vero secunda praedita; inquit quod Deus causa est secunda, creatura vero est causa prima. Denique sequitur, Deum cùm creaturam videt labi ad malum, lapsum eius sequi, suoque influxu adiuvare, trahique ab eo in societatem flagitij, quod designat.

Resp. duo posse intelligi per primum principium sui actus: primum principium omnino indpendens ab alio: secundum id quod se ipsum determinat. Creatura non potest priori modo dici primum principium sui actus, sed tantum secundo modo. Et sane quando voluntas male facit, non potest assignari principium ullum anterius voluntate, & ipsa est primum principium sua ruina. Quod adhuc sequi, praefixa causam primam, & secundam subesse, negandum est, quia causa secunda non absolute primam determinat, sed tantum ex suppositione diuini decreti facti liberaliter, ratione cuius voluit libertatis inclinationem sequi ut posset voluntas operari liberè, & mereri, aut demereri, in quo non subest, sed adiuvat operantes ex nostra determinatione. Vnde nec sequitur, quod Deus causa sit secunda; causa enim prima non illa dicitur, quæ determinat; sed illa cuius influxus omnibus planè aliis agentibus necessarius est. Denique de societate flagitij quod additur, suprà reiectum est, cùm dixi Deum non concurrere nisi ad materiale peccati, cùm concurrit ut causa prima, & bene faciat id quod male creatura operatur.

Obicitur

Secunda pars con-
clusionis.

168 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio. Tunc voluntas non potest seip-
sam determinare quando non habet actualem con-
cursum Dei : sed si voluntas Deum determinat, non
habet actualem Dei concursum tunc quando seip-
sam determinat : ergo si voluntas Deum determi-
nat, non potest seipsum determinare. Maior est eu-
dens, quia sine Dei concursu creatura nec agere
potest, nec determinare seipsum. Probatur minor. Si
creature Deum determinat, prius determinat seip-
sum, quam determinet Deum : sed Deus non exhibe-
t suum concursum antequam sit determinatus :
ergo Deus non exhibet suum concursum nisi post-
quam creatura seipsum determinavit.

Respondio, determinationem creatæ voluntatis
posse concipi, vel prout actu ponitur, vel prout con-
cipitur futura sub conditione, si nimis diuinus
ei detur concursus. Non potest quidem actu poni
determinationem creaturæ antequam actu ponatur di-
uinus concursus, sed antequam Deus ponat suum
concursum, potest cognoscere illam determinatio-
nem prout futuram hic & nunc, si præbeat voluntati
suum concursum. Id quod Deus determinat,
non est actualis ipsa determinatio creaturæ, sed est
illa determinatio prævisa sub conditione si detur
concursum.

Ad argumentum itaque conceditur maior, &
minor distinguitur : sed si voluntas Deum deter-
minet, non habet actualem Dei concursum tunc
quando actualiter determinat seipsum, nego ; tunc
quando cognoscitur sub conditione quod seipsum
determinabit, concedo : tunc enim sufficit si ha-
beat concursum paratum sub conditione, non re-
quiritur ut illum actu habeat. Ad probationem di-
stinguitur maior : si voluntas Deum determinet,
prius determinat seipsum actu, quam determinet
Deum, negatu ; prius cognoscitur determinare
seipsum sub conditione, concedo.

Instabis : Illa determinatio creaturæ necessari-
d est à Deo, cum sit ens participatum : ergo Deus
determinat creaturam.

Resp. distingendo antecedens : illa deter-
minationem creaturæ est à Deo, formaliter ut determina-
tio est, nego ; prout actio est, concedo.

Multa video contra hoc adhuc posse obiici. Pri-
mò, quod impossibile videatur decretum, quod Deus
dicitur habere de præbendo concursu ; quia illud
erit contrarium libertati. Secundò, quia nihil vide-
tur assignari posse, per quod causa secunda deter-
minet Deum ad præbendum concursum ; id est, quod
nihil Deus videre potest in creatura, per quod de-
terminetur hic & nunc ad exhibendum concursum,
& non antea. Quæ duo breueri postea expediti
poterunt, quantum satis est Philosopho ; plenior
enam illa tractatio data est prima secundæ.

S. III.

*Vtrum causa prima determinet causam secun-
dam ad individuum actus.*

Conclusio
affirmans.

Dico tertio determinationem effectus quoad in-
dividuum actus peti à causa prima, non au-
tem à causa secunda, vel à circumstantiis aut mate-
ria : id est, agens creatum elicit hunc effectum nu-
mero, & non alium ; hanc actionem nume-
ro, & non aliam in eadem specie, quia Deus de-
terminat ut hic effectus numero, & hæc numero
actio producantur. Ita docent Suarez diff. 5. s. 9.
num. 7. Hurradus disp. 10. sectione 4. contra Val-
quem tom. 3. in 3. parvum, disp. 74. c. 8. Valentia 3. par-
te, diff. 11. q. 1. art. 3.

A Ratio est, quia determinatio effectus ad individuum non potest oriiri ab alia causa, quam à prima: Causa libe-
rata ergo fit à causa prima. Antecedens probatur primo pro causa libera ; illa enim non potest se determinare ad id quod non cognoscit : sed non cognoscit varias actuum individuationes, cum enim amas, non præfes amorem A, amoris B : ergo causa libera non potest se determinare ad individuum actus.

Secundò idem probatur in omnibus causis ; vel Causa na-
turale, enim hæc determinatio peteretur ab ipsa natura

causæ, vel ex intrinseca ratione effectus certum po-
stulantis ordinem, vel ex circumstantiis, vel à tem-
pore : à nullo ex his capitibus potest oriiri : ergo à sola causa prima oriiri potest. Primiò quod non pos-
sit oriiri ex ipsa natura causæ, probatur, quia ignis
est omnino indifferentis ad producendum ignem A,
vel ignem B, aut C : neque habet in se aliquid, quo
determinetur potius ad ignem A, quam ad ignem C.
Secundò non petetur ab intrinseca ratione ef-
fectus qui postuleret esse prius, quam alter ; quia si
daretur essentialis ordo effectuum inter se, non pos-
set etiam diuina virtute fieri ut ordo hic mutaretur:
hoc autem falsum est, quia in resurrectionibus mi-
raculosis effectus, qui ante erant priores, facti sunt
postiores : non est igitur ordo iste effectuum in-
trinsicus effectui. Tertiò non à materia, quia illa
indifferentis est ad omnes formas & actiones reci-
piendas, cum sit potentia universalis. Quartò non
à circumstantiis, quia illæ circumstantiæ sunt aliquod
individuum : ergo causa illarum circumstantiarum
debet determinari per aliquid aliud, non à cir-
cumstantiis aliis, sic enim daretur progressus in in-
finitum.

Tertiò declaratur modus, quo causa prima deter- Modus hu-
minat causam secundam ad individuum actus ; ius deter-
minando enim ignis v. g. hic & nunc applicatur nationis.
ligno, habet virtutem completam ad calefactio-
nem ut octo ; sed nihilominus ex se indifferentis est
ad illam, vel ad illam calefactionem ut octo, neque
magis inclinat in unam, quam in aliam ; tantum
enim curat facere actionem aliquam singulararem,
hoc autem vel illud individuum facere non curat.
Videns itaque Deus causam secundam ita perple-
xam, ut supplet defectum causæ naturalis, deter-
minat ad individuum, tribuens hunc numero con-
cursum, & non alium ex innumeris quos præbere
tunc posset : & quia diuinus concursus idem om-
nino est cum concursu creaturæ, necesse est con-
cursum causæ secundæ determinari hoc modo ad
hanc singularitatem, & consequenter ad hunc ef-
fectum numero ; v. g. si possum scribere duobus cal-
lamis, tu vero criprias mihi vnum, tunc permitis
mihi scriptiōem per vnum, & impedi scriptio-
nem per alterum.

Obiicitur primò. Causa prima non potest deter- Prima ob-
minare ad individuum, quin determinet etiam ad iecitio.
speciem & exercitum, quia gradus individuum idem
est cum specifico ; qui enim determinat ad gradum
individuum, determinat ad omnia, quæ cum ipso
E identificantur ; sicut qui producit gradum individuum, necessariò producit specificum.

Resp. negando causam secundam determinari à
Deo quoad speciem & exercitum, etiamsi deter-
minatur ad individuum, quia illi gradus, quamvis
identicè sint vna res, distinguuntur tamen forma-
liter : nego autem eum qui determinat ad gradum
individuum, determinare ad omnia, quæ sunt vnum
realiter cum illo gradu individuo, sed tantum ad
ea quæ sunt vnum formaliter. Fato eum, qui pro-
ducit gradum individuum, producere necessariò
gradum specificum, quia productio terminatur ad

z cm

Quæst. IV. Seçt. III de Concursu diuino. 169

Secunda obiecit. rem prout est in se à parte rei; determinatio terminatur ad rem prout subest intellectui præscendentis formalitatem vnam ab alia, ut dixi agens de præcisionibus obiectus.

Obicitur secundò. Si determinatio quoad speciem & exercitium peteretur à causa prima, excideret tota libertas creatæ; ergo excludit etiam libertas, si Deus determineret ad individuum. Probatur consequentia, quia posito quod Deus decreuerit dare hunc numero concursum, & non aliud, voluntas non est amplius indifferens ad producendam villam aliam actionem: ergo non habet plena libertatem; si enim plena libertas tollitur per determinationem ad speciem, certè illa tolletur multò magis per determinationem ad individuum.

Resp. libertatem causæ secunda nullo modo tolli per determinationem ad individuum, sicut tolleretur per determinationem quoad speciem vel exercitium. Ratio est, quia determinatio quoad individuum non tollit libertatem contrarietas, neque libertatem contradictionis, quæ duæ sufficiunt ad integrum libertatis. Triplex videlicet excogitati potest voluntatis indifferenter. Prima est libertas contrarietas, qua possum amare, vel odiare. Secunda contradictionis, qua possum amare, vel nō amare. Tertia libertas ad individuum, qua possum elicere amorem A, vel amorē B. Essentia creatæ libertatis exigit duas priores indifferentes, sed ultimam istam non exigit. Igitur determinatio quoad individuum cum non tollat libertatem contrarietas, aut contradictionis, nec enim determinat ad agendum, neque ad non agendum intra talē specie, nullo modo tollit libertatem, sicut eam tolleret determinatio quoad speciem, & quoad exercitium; determinatio enim quoad exercitium supponit duas determinationes iam factas, vnde nec facit ut voluntas, quæ non esset operatura, operetur, neque ut eliciat actum talis speciei, quem non esset elicitus; sed tantum facit ut actum eiusdem speciei cum ceteris innumeris quos posset elicere voluntas, elicit potius quām alios.

Tertia obiecit. Obicitur tertio. Voluntas est libera non solum ad amandum & non amandum, sed etiam ad amandum intense, aut remissè; sed intēsè & remissio actus pertinent ad iaduindicationem actus: ergo voluntas libera est circa iaduindicationem actus. Minor est certa; nam amor ut quatuor, non differt specie, sed individualliter tantum ab amore ut sex.

Resp. voluntatem esse liberam, & se determinare ad amandum intēsè, vel remissè; sed nego determinationem ad intensiōnem & remissionem actus esse determinationem ad individuum, quia voluntas potest elicere plures actus intensos ut sex, & plures actus intensos ut octo. Si quā ratur ergo, quomodo determinetur ad hunc actum ut sex potius quām ad alium actum ut sex, fateor quod intensio aucti non pertinet ad speciem actus, sed est aliquid accidentale ipsi qualitatib; idēc dici potest pertinere ad specie accidentalē.

Obicitur quartò. Si causa secunda esset propter indifferens quoad individuum actus, ita ut posset quilibet producere, posset etiam producere naturaliter effectum iam corruptum sine illo miraculo, & sic mortuorum resurrectio non erit impossibilis naturaliter.

Resp. causam secundam esse quidem ex se indifferente ad omnes effectus, qui possunt produci naturaliter, cuiusmodi non est effectus iam corruptus; sed quia tamen causa propter quam reproduci non potest effectus, solum est (ut alias dixi) decretum diuinum, idēc dici potest causam secundam esse quidem ex se indifferente ad productionem effectus corrupti, si adhuc omnes dispositiones requirant ex parte subjecti, & Deus ad eum determinaret: v.g. si hodie indifferens est, quantum est ex se, ad producendum idem lumen quod heri producebat; si enim Deus illū determinaret

R.P. de Rhodes cursus Philosophi.

A ad eius productionem, tam bene illum produceret, quam alius lumen: & quando corpus embryonis formatum est, & paratum ad unionem cum anima, tam bene vinciret anima hominis mortui, quā alteri anima de novo creata. Sed absolute tamē dici non debet causa secundi indifferens ad productionē eff. Atque corrupti, quia propter diuinum decretum de non reproducendis effectibus corruptis, & sapè propter defectū dispositionū necessariarū ad productionem talis effectus, ille non potest sine miraculo iterū produci.

Resurrectio ergo mortuorum est verē supernaturalis secundum modum, non propter solum Dei decretū, sed quia supplentur in ea dispositiones necessariae ad productionem effectus; solo videlicet imperio, in instanti, sine illo agente applicato, sine materia villa disposita per prævias alterationes, corpora corrupta & dissipata relunt priorem statum, quod est supernaturale.

§. IV.

Quale sit decretum, quo proximè Deus omnipotētiam suam applicat ad prabendum concursum.

Contra datam resolutionem de determinatione causa primæ per causam secundam, granissima status controversia. (vt notabā) difficultas est, quia Deus non potest actu præbere suum concursum causæ liberae hic & nunc operanti, quin ab aeterno decreuerit concursum illum præbere; id est, quin haberit voluntatem fixam & determinatā præbendi hoc tempore talem numero concursum; Deus enim in tempore nihil facit, quod facere non decreuerit ab aeterno. Sed neque fuit illud decretum duxat aliquod generale ac confusum, quo dixerit, *Volo concurrere cum causis secundis quoties ipsa hoc exigens, sed etiam dixit distinctissimè, Volo cum tali causa, in hoc instanti concurrere ad talem actum;* & quando actu exhibet concursum dicit, *Volo hic & nunc applicare meam omnipotentiam, & præbere concursum.* Unde videtur quod illud decretum absolutū est, efficax, determinatum, & antecedens productionem effectus; sed cum decreto absoluto & antecedente videtur non posse stare voluntatis indifferētia, cum huiusmodi decretū non possit frustrari effectu: ergo cum concursus Dei non potest stare indifferētia voluntatis creatæ?

D De hoc Dei decreto fuse dilputabam prima secundæ, agens de libertate voluntaris; & plenē de illo differunt Suarez diff. 22. Metaphys. seçt. 4. & lib. 1. de concursu Dei, c. 14. Valques 1. p. diff. 87. c. 1. Lessius de gratia, c. 4. Arrubal diff. 77. Ruiz de voluntate Dei, diff. 45. Monceus diff. 13. c. 9. Fasolus q. 19. art. 4. Herice, Ariaga, & reliqui Theologii communiter. Mihī obiter indicasse hic satis erit quia alias dixi pleniū.

Dico tertio. Decretum, quo Deus proximè applicat suam omnipotentiam ad cooperandum causis secundis liberis, non esse simpliciter antecedens, sed sequitur conditionem eorū quae voluntas liberae factura est, nec esse simpliciter determinatum & absolutum, neque simpliciter conditionatum & indifferens; sed ita esse absolutum, ut æquivalenter sit conditionatum & indifferens.

E Quatuor partes habet conclusio sigillatim, sed brevissimè probandas.

Primo, quod decretum illud non sit simpliciter illud decretum, probatur, quia illud decretum, quod sequitur prævisionem conditionatam eorum quae voluntas factura est, non est simpliciter antecedens; nam licet antecedat effectum absolutū futurum, sequitur tamen illum futurum sub conditione: sed voluntas dandi concursum voluntati liberae hic & nunc, sequitur prævisionem conditionatam actus voluntatis, alioqui necessitatē voluntatem antecedenter & ex eo modo ageret voluntas: ergo illa voluntas diuina non est simpliciter antecedens.

P

Secundū,

170 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

*Non est sim
pliciter ab
solutum.*

Secundò, quod illud decretum non sit simpliciter absolutum & determinatum, probatur prīmò, quia si decretum, quo Deus p̄parat consensum, esset simpliciter efficax, absolutum, & determinatum ad unum, voluntas nunquam facere posset ea quae non facit, & ita nunquam peccaret aliquid omitendo. Probatur h̄ec sequela. Voluntas facere non potest id ad quod perat non habet cōcūsum: sed voluntas nunquam haberet paratum concūsum ad ea opera, quae non facit; Deus enim non pararet concūsum nisi per decretum absolutum & efficax, quod semper habet effectū: ergo voluntas nunquam facere potest ea quae omittit, si decretum hoc Dei est absolutum & determinatum. Secundò, vel illud decretum ita sequitur consensum voluntatis p̄tūm conditionate, vt dicat ordinem ad p̄cūsionē illam, vel ita vt nullum ordinem ad eam dicat; si dicit ordinem ad illam scientiam: ergo non est simpliciter absolutum, sed includit aliquam conditionem, vt patet; si non dicit ullum ordinem ad illam scientiam, neque vlo modo ab ea pendas: ergo facit necessitatem antecedentē simpliciter, quod probabo. Illa est suppositio simpliciter antecedens, que non pendas vlo modo à consenu voluntatis, & necessariō inferit effectū: hoc decretum nullo modo penderet à consenu voluntatis, & necessariō inferret effectū, cum esset absolutum & efficax: ergo illud decretum esset suppositio antecedens. Tertiò, si decretum illud absolutum est, & efficax, Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam conditionatam prouidet consensum voluntatis, & sic ille consensus est simpliciter necessarius. Probo hanc sequelam. Implicat vt Deus prouideat consensum voluntatis futurum conditionatē, quin prouideat omnes eius causas, quae necessarie sunt ad eis existentiam, quarum una est decretū efficax dandi concūsum: sed Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam vlo modo libera cognoscit, quod si habeat decretum absolutum dandi concūsum, voluntas operabitur; hoc enim est omnino necessarium: ergo Deus cognoscit consensum voluntatis per scientiam necessariam. Neque satis facit Vasques dicens, istud esse decretum dūtaxat comitans; patet enim quod sit antecedens, cum sit unum ex p̄requisitiis ut ponatur consensus.

*Non est for
maliter con
ditionatum.*

Tertiò, quod illud decretum non sit simpliciter condit onatum, probatur; quia voluntas p̄tūm conditionata non potest ponere actū & efficaciter effectū, quādū manet conditionata: h̄ec Dei voluntas actū, & efficaciter ponit cōcūsum, est enim voluntas actū concūsum prabens voluntati consentienti: ergo illa voluntas non est p̄tū, ac formaliter conditionata. Deinde si voluntas illa esset conditionata formaliter, Deus diceret, *Ego volo probare concūsum si voluntas consenserit*: hoc autem implicat, quia cū Dic concūsum & consensus voluntatis sint actio eadem, Deus diceret, *Volo concurrere, si concurrero*: ergo voluntas illa non est formaliter conditionata.

*Non est in
differens.*

Quartò, quod illud decretum non sit simpliciter inefficax, & indifferens ad disūcta, ita vt Deus habeat solum voluntatem concurrendi ad amorē, vel ad odium, & applicandi suā omnipotentiam ad bonum, vel ad malū opus, demonstrari potest prīmò, quia illa voluntas est efficax, quae habet suum effectū; voluntas enim inefficax dicitur illa, quae non habet effectū; efficax illa, quae habet effectū; sed voluntas exhibēs h̄ec & nunc concūsum ad amorē, habet effectū; voluntas enim actū amat, vt suppono ergo illud decretum non est inefficax. Secundò, quod etiam non sit indifferens ad duo disūcta, probatur manifeste, quia illa voluntas non est indifferens ad duo disūcta, quae habet effectū determinatū ad unam partem disunctionis, & non ad alā: sed voluntas qua Deus proximè h̄ec & nunc applicat suam omnipotentiam mihi loquenti, habet effe-

A Etū determinatū ad unam partem disunctionis, & non ad alā: ergo illa voluntas non est indifferens ad disūcta. Deinde implicat vt illa voluntas sit indifferens, & tamen efficax, alioqui ponet actū duo contradictoria; vellet enim efficaciter agere illa voluntas, qua Deus proximè applicat suam omnipotentiam, est efficax, vt ostendit ergo implicat vt illa voluntas proxima sit indifferens; si enim aequaliter terminatur ad disūcta, quae opponuntur contradictioni, certè ponit omnino aequaliter vitrumque disūctū oppositum contradictioni. Denique illa voluntas cū operatur, non est indifferens ad disūcta, que antequam operatur, determinatur à causa secunda ad unā partem disunctionis: sed Dei voluntas determinatur à causa secunda ad unā partem disunctionis: ergo voluntas illa proxima non est simpliciter indifferens. Dico, *vo
luntas proxima*; quia certum est, quod voluntas remota & generalis prabendi concūsum omnibus causis liberis, est indifferens & conditionata.

B Quintò itaque sequitur vt decretū istud sit conditionatum, vt dixi, virtualiter, & aequaliter, ita vt Deus non dicat, *Volo concurrere si voluntas consenserit*; sic enim decretum esset conditionatum formaliter: sed, *Volo concurrere ita ut non hoc velle, si voluntas crea
vellet omittire actionem*; quod est decretum esse conditionatum virtualiter. Probabo autem, quia istud decretum, vt probauit, nec est simpliciter absolutū, ne obstat voluntati libera; nec est formaliter & simpliciter conditionatum, ne sit inefficax: ergo est conditionatum virtualiter, sic enim neque simpliciter antecedens est, cum supponat scientiam conditionatam, & ab illa pendas; neque collit libertatem, cum includat illam ut conditionem. Neque inefficax est, cum absolute dicat, *Volo concurrere, sed ita tamen ut cessare possit voluntas à con
sensu, & illum omisere*: quod est decretum esse dependens à voluntate.

C Sic ergo componi possunt dissidentes Authorum sententiæ, qui enim volunt istud decretū esse absolutum & efficax, non excludunt conditionem virtualē, cū etiam velint illud p̄dere à scientia conditionata; & qui volunt illud esse conditionatū, indifferens, & inefficax, non ponunt conditionem & indifferentiā nisi virtualē, eo quod Deus, quantum est ex separatus sit non agere, si voluntas velit omittire consensum; & tam paratus sit ad unum extremū disunctionis quam ad aliud extremū. At in hoc differt decretū Dei concurrendi cum causis necessariis, à decreto concurrendi cum causis liberis, quod illud sit absolutū simpliciter, & sine conditione vla virtuali; cū tamen istud aequaliter sit conditionatum. Neque in hoc illius est circulus, vt ostabat ex statim dicēdis.

§. V.

*Quid sit illud, quo causa secunda determinat pri
mam ad prebendum concūsum.*

D E *H*ec est altera, vt monebam, eaque grauissima difficultas, quia probatur implicare vt causa secunda determinet Deum ad concurrendū; si enim Deum obiectū determinat, sicut debet per aliquid illū determinare; nihil autem videtur posse assignari per quod Deum determinet; non enim entitas ipsa voluntatis Dei determinat, cū illa sit indeterminata, & indifferens; neque ipsa voluntatis determinatio, quia illa cū sit actio voluntatis, vel certè illā includat, est etiam realiter ipse cōcūsus Dei, atque ita Deus per suū cōcūsum determinabitur, vt velit prabere concūsum; quod implicat, quia cōcūsus est aliquid posterius voluntate prabendi concūsum. Multi etiam sunt in hac explicanda difficultate Theologi, quos citauit nuper: Conclusio mihi satis erit obiter explicare, quae dixi alias diffusus, quadri
membris.

*Dico quartò, Deum non posse determinari à cau
sa*

Quæst. IV. Sect. II. de Concurso diuino. 171

la secunda, quin videat aliquid in ipsa, per quod exciteretur, & determinetur hic & nunc ad agendum; illud autem esse non posse actionem, quam eliceret voluntas, si se sola posset agere; neque determinationem voluntatis causalē, aut formalē, præuisam conditionatē, si detur concursum; sed esse actionem ipsam conditionatē futuram, si Deus decreuerit accommodare se voluntati, dando illi concursum. Quatuor sunt partes conclusionis.

Deus videt aliquid in causa secunda, per quod determinetur & excitetur ad exhibendum concursum suum, miror posse à nonnullis negari, qui aiunt, præberi à Deo concursum duntaxat indifferentem, & parari omnipotentiam ad ea quæ voluntas voluerit, eo modo quo paratus est habitus concurrere cum potentia; quod est Deum cæco modo agere. Probatur autem hoc dici nullo modo posse: primò, quia Deus non effectu determinatur à voluntate, sed obiectu, ut dixi: sed determinari Deum obiectu, est Deum videre rationem aliquam obiectuum, per quam excitetur: ergo Deus videt in creature rationem aliquam obiectuum, per quam excitatur. Deinde non potest Dei omnipotencia hic & nunc applicari ad cooperandum, nisi per Dei voluntatem applicetur: sed voluntas non potest applicare omnipotentiam nisi aliquid videat intellectus per quod excitetur voluntas, qua ut patet, nunquam fertur in incognitum: ergo intellectus Dei videt aliquid in creature cum qua concurrit. Præterea Dei decretū dicitur esse posterius scientiæ conditionatè corum, qua voluntas factura est: ergo voluntas non operatur sine directione illius scientiæ, videturque aliquid, à quo excitetur. Denique cæcus ille modus operandi prorsus dedecet intuentem omnia prouidentiam.

Non videret quid factura sit voluntas sine concursum. Secundò, illud per quod creature Deum determinat, seu illud, quod Deus videt, & per quod excitatur ad operandum hoc & non aliud, hic & nunc, non ante, neque post, non est actio, quam causa secunda eliceret si posset operari sine concurso Dei; Deus enim (inquit quidam Doctores) videt voluntatem operabundam, id est operaturam hic & nunc, si absque Deo posset operari; quod sane placere nullo modo potest. Primò, quia illud quod est omnino impossibile, non potest terminare scientiam Dei practicam, neque dirigere voluntatem; nunquid enim chimera potest terminare scientiam practicam Dei, quia semper terminatur ad aliquid operabile? Sed id quod voluntas creata faceret hic & nunc, si per se solam posset operari, est aliquid impossibile ac chimericum: ergo illud non potest dirigere voluntatem Dei, nec terminare scientiam practicam. Deinde Deus non potest cognoscere voluntatem operaturam hic & nunc, si posset operari sine Deo, nisi cognoscat actionem in individuo, quam elicitor esset voluntas: sed non potest cognoscere operationem ullam in individuo, quam elicitor esset voluntas, si operaretur sine concurso Dei, quia nulla huiusmodi operatio est possibilis: ergo Deus non potest cognoscere quod voluntas esset operatura sine concurso Dei. Denique absurdum est dicere, voluntatem esse actu liberam dependenter à conditione aliqua impossibili. Fatorum Deum multa cognoscere impossibile: v. g. videt quod si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur à Filio; sed nego tantum, quod huiusmodi conditio impossibilis dirigit unquam voluntatem Dei ad operandum, & quod terminet scientiam Dei practicam.

Tertius, id quod Deum determinat, non est determinatio ipsa creata voluntatis absolutè futura, ut patet; quia actio voluntatis ut fiat, exigit diuinum

R. P. de Rhodes cursus Philosophicus.

Tertia pars.

A concursum: ergo non potest fieri absolute futura talis actio, nisi iam decretus sit diuinus consensus: ergo actio illa iam absolute futura non determinat Deum ad decernendum concursum. Sed neque actio illa voluntatis determinat Deum conditionatè præuisa sub tali conditione, si detur concursum. Ratio est, quia id quod determinat Deum ad concursum, est aliquid prius concursum: sed actio creaturæ præuisa conditionatè, si detur consensus, non est prior concursum: ergo actio creaturæ futura conditionatè si detur concursum, non determinat Deum ad concursum.

Quartus itaque. Id per quod causa prima determinatur ad dandum concursum, seu id quod Deus videt, est determinatio ipsa voluntatis creaturæ futura conditionatè, si Deus decreuerit dare concursum accommodando se voluntati, quia verè illud Deus videt, & illud antecedens concursum; decretum enim concursum antecedens concursum: ergo per illud potest excitari, & determinari Deus ad dandum concursum. Deinde potest Deus determinari per actionem creatram futuram dependenter ab omnibus suis causis: sed quando Deus dicit, *Voluntas agit si ego decrevero concurrere cum illa;* Deus videt actionem voluntatis futuram dependenter ab omnibus suis causis futuris conditionatè: ergo per illam potest determinari.

Obijicitur primò, hinc sequi, quod diuinus consensus est posterior, saltem ratione, quam actio cause iecit. Prima obsecratio. Secunda, siue quod hæc actio prius ratione prodit à causa secunda quam à causa prima: consequens illud absurdum est, quia in illo priori concursum creaturæ independens esset à Deo, & consequenter non esset ens per participationem à Deo: ergo id quod Deum determinat, non est actio creaturæ. Probatur maior. Quia id quod determinat Deum ad concursum, est prius concursum: actio creaturæ determinat Deum ad concursum: ergo est prior concursum.

Resps. non esse absurdum dicere, quod actio cause secundæ in aliquo sensu dici potest prior ratione, quam concursum cause prima; prius enim ratione significare potest id quod est ratio ut aliquid sit, & non contra: hæc enim propositione vera est. Ideo Deus agit, quia creatura illum determinat: hæc autem falsa, Ideo agit creatura, quia Deus se determinat. Si autem prius ratione significet id quod potest concepi agere independenter, certè concursum Dei non est posterior concursum causa secundæ, quia implicat concepi causam secundam agere independenter à causa prima. Neque potest ullum signum rationis fangi, in quo agant causa secunda, & non agat prima, sed tantum in eodem signo concipitur agere causa secunda, & determinare obiectum Deum ad cooperacionem. Fatorum ergo, quod actio creaturæ ut conditionatè futura, præcedit actualem exhibitionem concursum; sed nego quod actio creaturæ absolute possita, illam præcedat; hæc enim Deum non determinat, ut patet.

Obijicitur secundò. Deus hanc propositionem cognoit per scientiam necessariam. Si ego dedero, vel si obiectio: voluntari meum concursum, voluntas se determinabit ad agendum; est enim hoc necessarium & infallibile: ergo Deus ut determinetur, non videt actionem voluntatis futuram sub ea conditione; semper enim videt actionem eo modo futuram.

Resps. illam quidem propositionem cognosci per scientiam necessariam, Si ego dedero concursum, voluntas agit; & per hoc Deus non determinatur. Sed istam, Si ego decrevero dare concursum accommodando me voluntari; Deus cognoscit per scientiam conditionatam, quia decretum hoc Dei, ut patet, non est absolutum, sed dependens à voluntate. Si Deus diceret, Si ego absoluere decrevero concurrere,

P. 2. voluntas

voluntas ager, esset propositio necessaria; sed ista contingens est. Si ergo decreuero concurrere sequendo exigentiam voluntatis, voluntas libere operabitur; & hoc est quod videt Deus, & per quod determinatur.

Tertia ob- iectio.

Obicitur tertio, Deus non potest videre determinationem voluntatis creatæ, quin videat illam existentem dependenter ab omnibus suis causis sed una ex illis causis est decretum Dei de dando concusso: ergo Deus non potest videre determinationem creatæ voluntatis, quin videat suum decretum: ergo non determinatur ad decretum per illam determinationem: ergo Deus determinatur ad decretum per ipsum decretum.

Resp. Deum non posse determinari ad decretum per ipsum decretum, sed posse determinari ad decre-
tum per aliquid quod in obliquo connotet ipsum
decretum conditionat futurum. Vnde ad argumen-
tum concedo, quod Deus non potest videre deter-
minationem creatae voluntatis, quin videat decre-
tum suum conditionate præuisum ab eo connota-
ri; nego autem ultimam consequentiam: ergo non
determinatur ad decretum per illam determinatio-
nem qua in obliquo connotat decretum futurum
conditionate; sic enim ipsum decretum non deter-
minat decretum, sed aliquid connotans in obliquo
decretum, in quo nihil est incommodi.

QVÆSTIO V.

De causa finali.

Aristoteles 2. *Physic.* cap. 8.

Causam finalem Ethica considerat agens de fine ultimo ad quem homo debet dirigere suos actus, & ex illo totam vitam ordinare. De hac autem causa quinque sunt physice considerationis. Primum existentia & quidditas causae finalis cum variis eius divisionibus: secundum principium causandi finis: tertio causalitas: quartio effectus: quintum quænam agentia agant propter finem.

SECTIO I.

Quid est divisione, & existentia causa finalis.

Quiditas definitione continetur; divisio multiplex est. Circa existentiam finis controversum d. intaxat hoc loco est, utrum finis verè participet conceptum formalem causa, & sit vera causa.

Dieo primò, recte linein definiri, *laetus* *causus* *gratia*,
seu id propter cuius amorem sibi aliquid. Materia vide-
licet causat recipiendo, forma actuando, efficiens
per positum influxum, finis per bonitatem & con-
formitatem.

Colligitur autem ex data definitione, quod ad finem duę requiruntur necessaria conditiones. Prima ut per se, seu propter propriam bonitatem sit amabilis: secunda ut eius gratia fiat aliquid; medium videlicet propter aliud amatum, & efficitur. Finis est id propter quod amatum, & fit aliud; quidquid enim amat voluntas, vel illud propter se amat, vel propter aliud, id est vel in eo sistit, vel illud ordinat ad aliud. Id in quo sistit, dicitur finis; quod ordinatur ad aliud, dicitur medium.

Dico secundò, duas esse præcipuas divisiones finis; primò enim dividitur in finem ultimum, & non ultimum. Finis ultimus est is, qui tantum propter bonitatem suam appetitur, & non propter aliud, seu ad quem alia omnia referuntur, ipse vero ad nihil aliud refertur in talis erit; ut sanitas, Dei visio, &c. Finis non ultimus est, qui propter bonitatem quidem suam appetitur, sed ita tamen ut ap-

A petatur etiam propter aliud: ingredieris v.g. carcerem, ut des eleemosynam, & eleemosynam illam ad remissionem peccatorum ordinans; eleemosyna illa finis est, quia per se amatur; & medium, quia propter aliud amatur. Rursum autem finis ultimus alter est simpliciter ultimus, ad quem omnia creata referuntur, vel explicitè, vel implicitè; ipse vero ad nihil aliud referitur: huiusmodi est Deus, a, & a: alter est ultimus secundum quid, qui propter se sic expeditur, ut propter aliud non expetatur intra certam seriem actionum; huiusmodi finis potest esse sanitas, quae licet referibilis sit ad aliud, tamen intra seriem quandam actionum non ordinatur ad aliud. De fine simpliciter ultimo, ad quem ut scopum collineare debent omnes actus nostri, dicetur in principio Ethicae.

B Secundò celebris est diuisio finis in finem *cuius*
gratia, & finem *qui*: finis cuius, est ipsa res assequen- Finis cuius,
da, ad quam media omnia diriguntur, ut sanitas est & finis cuius
finis cuius gratia pharmacum hauritur. Finis cuius est subiectum cui talis res desideratur; ille qui haurit pharmacum finis est cui sanitas amatur. Rursum finis cuius diuiditur in finem *qui*, & finem *quo*. Finis *qui*, est res ipsa qua desideratur; finis *quo*, est asse-
quatio, seu possesso rei; v.g. Beatisudo est finis cuius gratia homo existit, sed in ea finis *qui*, est Deus; finis *quo*, est visio Dei. Circa diuisiōnēm hanc no-
tissimam in finem cuius, & finem *cui*; in finem *qui*, & finem *quo*, tria necessariò debent obseruari.

CPrimum est, divisionem hanc non esse divisionem finium in duos fines ad quadratos, sed in duas rationes eiusdem finis, qui simpliciter dicitur cuius gratia; quia videlicet nunquam unus ex illis finibus suam exercet causalitatem sine altero, id est nisi relatus & coniungens cum altero, V. g. cum sit aliquid propter sanitatem, non sit illud propter sanitatem in abstracto, sed propter eam ut coniungenda cum subiecto sanando. Illud ergo quod adaequat mōrem regorum, est sanitas futura in se ipso, id est, esse sanum. Finis ergo cui, & finis cuius duæ sunt rationes inadæquate unum ad equantes finem totalem; finem cuius, ut formam acquirendam; finem cuius, ut subiectum in formandum. Idemque dictum rursus est de fine qui, & fine quo, ex quibus tanquam ex partibus integratur unus finis eius.

Secundum est, quod vterque ille finis vere parti-
cipat rationem finis, quia vterque propter se ama-
tur, non propter aliud; finis enim cuius gratia, ta-
men ametur alteri tanquam bonum ipsi conue-
niens, vere tamen habet rationem finis, quia propter
bonitatem suam appetitur, & ad ipsum alia ordi-
natur omnia, vt constat in sanitate que amatur
ut conueniens agroto, & propter illam sunt om-
nia pharmaca. Neque obstat, quod finis cuius ordi-
natur ad finem cui; unde videtur annari propter
aliud, & ad aliud ordinari, & dupliciter enim potest
aliud ad aliud ordinari. Primo ut medium ad fine
assequendum, & quidquid eo modo ad aliud ordina-
tur, finis rationem non habet. Secundo ordinatur ad
subiectum tanquam ultima ratio assequenda, & hoc
non tollit rationem finis. Itaque finis cuius, non
appertinet propter aliud primo, sed secundo modo;
quia non appetitur tanquam aliquid vtile ad bonum
aliquod vterius assequendum, sed tanquam bo-
num assequendum: sanitas enim v. g. licet non
appetatur propter se ipsam extra subiectum, sed
propter se ipsam in subiecto, tamen particula il-
la, proper, non denotat vltioriem aliam for-
mam assequendam, sed solum denotat subiectum;
ideoque diei non potest medium, sed verus finis.
Nam v. g. per actum speci Deum amamus ut nobis
bonum & ultimum finem nostrum, & illum ad nos
ordinamus